

KRATKA PRIPOVEDNA PROZA V SLIKANIŠKI OBLIKI PRI POUKU KNJIŽEVNOSTI

Zgodovinsko gledano je izvirna slovenska slikanica doživela razcvet po drugi svetovni vojni, ko je začela izhajati v posebnih knjižnih zbirkah in formatih, ki imajo značilnosti slikaniške knjižne izdaje (leta 1949 Cicibanova knjižnica, 1950 Pionirska knjižnica in 1953 najbolj znana zbirka Čebelica). Koncept izvirne slovenske slikanice je začela sistematično spodbujati založba Mladinska knjiga s projektom izvirne slovenske slikanice, leta 1955 je npr. izšla slikanica E. Peroci in A. Gošnik Godec *Moj dežnik je lahko balon* in leta 1957 *Muca Copatarica* istih dveh avtoric. Med najbolj popularno kratko pripovedno prozo v slikaniški obliki sodijo naslednje knjige: kratka pripovedna proza in kanonsko besedilo F. Levstika *Martin Krpan* (1858), kratka avtorska pravljica F. Milčinskega *Zvezdica Zaspanka* (1959) in kratka sodobna pravljica K. Koviča in J. Reichman *Maček Muri* (1975), tudi kot interaktivna zgoščenka (2001).

kratka pripovedna proza, slikanica, književni pouk, projekt izvirna slovenska slikanica

Original Slovenian picturebooks started flourishing after World War II, when they began being publishing in special book collections and formats with the characteristics of a picture book edition (1949 the Ciciban series, 1950 the Pioneer series and 1953 the best known, 'Honey Bee' series). The concept of original Slovene picturebooks was first encouraged by the publisher Mladinska knjiga: for example, in 1955 there appeared Peroci and Gošnik Godec's *Moj dežnik je lahko balon*, and in 1957 *Muca Copatarica* by the same pair. Among the most popular short prose works in a picturebook edition are: Levstik's canonical text *Martin Krpan* (1858), Milčinski's fairy tale *Zvezdica zaspanka* (1959) and the short contemporary fairy tale by Kovič and Reichmann: *Maček Muri* (1975), which is also available as an interactive CD (2001).

short stories, picturebooks, teaching of literature, original Slovenian picturebook collection

1 Začetki ilustracij v knjigah

Začetki ilustriranih knjig za bralce segajo v antiko in srednji vek (iluminacije, bestiariji, abecedniki ipd.); za začetnika slikanic velja Slovak Jan Amos Komenski in *Orbis sensualis pictus*, 1657. Prvine ilustracij za bralce v slovenski književnosti najdemo v bakrorezih, pratikah in koledarjih. Mladinska književnost na Slovenskem se začne razvijati v drugi polovici 19. stoletja, prvine ilustracij najdemo v večernicah, stvarnih knjigah o živalih, ilustriranih koledarjih ipd. Ilustracije v

mladinskih besedilih so se pojavile v prvi polovici 20. stoletja, ko so bili izpolnjeni pogoji za razvoj mladinske književnosti: novo pojmovanje otroka in otroštva, nastanek šolstva in razvoj primarnega leposlovja (F. Levstik, J. Stritar, O. Župančič idr.).

2 Definicija mladinske književnosti

Mladinska književnost je najpogosteje definirana kot književnost, namenjena mlademu naslovniku. V literarni zgodovini poznamo številna besedila, ki niso bila namenjena mlademu bralcu, ampak odraslemu, in so šele čez čas postala del mladinske književnosti, v izvirni obliki ali kot priredbe in predelave.

Iz svetovne književnosti so znani naslednji primeri, ki jih vključuje tudi *Učni načrt za slovenščino* iz leta 1998: grški miti, *Biblija*, arabske pravljice *Tisoč in ena noč*, Boccaccio: *Dekameron*, Shakespeare: *Romeo in Julija*, Perraultove pravljice, J. Swift: *Guliverjeva potovanja*, Grimmove pravljice, M. Twain: *Huckleberry Finn*, L. N. Tolstoj: *Starejši brat*, G. H. Wells: *Nevidni človek*, R. L. Stevenson: *Otok zakladov*, A. Dumas: *Črni tulipan*, E. A. Poe: *Maska rdeče smrti*, A. Horwitz: *Sokolov maltezar*, R. Tagore: *Lačni kamni*, A. de Saint-Exupéry: *Mali princ*, I. Andrić: *Povest o vezirjevem slonu* idr.

Iz slovenske književnosti so najbolj znani primeri iz književnosti za odrasle, ki so vključeni v *Učni načrt za slovenščino* (1998) kot priporočena umetnostna besedila, npr. iz starejše književnosti: P. Trubar: *Katehismus z dvejma izlagama, Ta evangeli svetega Matevža*, A. Bohorič: *Zimske urice*; iz novejše književnosti: F. Levstik: *Martin Krpan*, S. Jenko: *Tilka*, F. S. Finžgar: *Pod svobodnim soncem*, J. Jalen: *Bobri*, I. Tavčar: *Visoška kronika*, J. Kersnik: *Mačkova očeta*, I. Tavčar: *Tržačan*, I. Cankar: *Črtice*, F. Bevk: *Kaplan Martin Čedermac*, P. Voranc: *Doberdob*, F. Milčinski: *Butalci, Muholovci*; iz sodobne književnosti: J. Messner: *Job*, M. Rožanc: *Kako sem že zgodaj postal tujec ali Ernest Seton Thompson*, L. Kovačič: *Opis neke slike*, E. Kocbek: *Listina* idr.

V mladinsko književnost sodijo tudi besedila, ki so jih napisali mladi avtorji (A. Frank: *Dnevnik*, Z. Filipović: *Dnevnik ...*). Primere iz slovenske mladinske književnosti predstavljajo dela Nejke Omahen, Neli Kodrič idr. Obstajajo tudi besedila, ki so bila prvotno namenjena mladim bralcem, vendar so postala priljubljeno branje tudi za odrasle bralce, npr. iz svetovne književnosti: L. Carroll: *Alice v čudežni deželi*, O. Wilde: *Pravljice*, A. A. Milne: *Medvedek Pu*, J. R. R. Tolkien: *Hobit* idr.

3 Dvojni naslovnik mladinske književnosti

Prav zaradi nekaterih književnih besedil, ki hkrati sodijo na področje mladinske in nemladinske književnosti oz. književnosti za odrasle, prihaja do terminološke nejasnosti, ki jo sodobna teorija mladinske književnosti pojasni s t. i. dvojnim naslovnikom (*dual audience*). V terminologiji književnosti za odrasle je kratka

pripovedna proza drugače definirana kot na področju mladinske književnosti. Terminološke nejasnosti so hkrati priložnost za novo definiranje in klasifikacijo mladinskih književnih zvrsti in vrst, toda stroge delitve niso niti možne niti zaželenne.

Ena izmed značilnosti sodobne mladinske književnosti v svetu in Sloveniji, posebej po letu 1990, je naslovniška odprtost oz. že omenjeni dvojni naslovnik. Tako je na primer dovršen del opusa kanonskega pesnika F. Prešerna zajet tudi v slikaniški knjižni izdaji, kar naj bi pomenilo, da je namenjen mlademu bralcu, celo predšolskemu. Tu se seveda samo po sebi zastavlja vprašanje naslovnika. Prešernovo balado *Povodni mož* z ilustracijami Jelke Reichman »berejo« predšolski otroci, vendar kot pravljico, in ne kot pesemsko besedilo oz. balado. Obenem naj omenim, da je tudi Prešernov prevod Burgerjeve *Lenore* z ilustracijami Marije Lucije Stupica izšel v slikaniški obliki (v zbirki *Velike slikanice*); ustvarjanje ilustratorke so likovni kritiki poimenovali *knjižno slikarstvo*. Kdo je torej naslovnik *Lenore*: mladi bralec, odrasli bralec ali oba?

4 Definicija slikanice

Širša definicija pojmuje slikanico kot obliko knjige, ki zajema različne književne zvrsti in vrste, od ilustrirane knjige, knjižnega slikarstva do slikanice brez besed. Ožja definicija pojmuje slikanico kot sintezo besedila (kratke pripovedne proze) in ilustracij. Na osnovi študija virov in literature slikanico definiramo in klasificiramo po merilih, ki nadgrajujejo obstoječa teoretična spoznanja (M. Kobe) – to so avtorstvo, izvirnost, književna zvrst in vrsta, komunikacija, medij, naslovnik, razmerje besedilo – ilustracija, tvorjenje, umetniškost in zahtevnost. Pri pouku književnosti v devetletki ima slikanica pomembno vlogo, in to ne le v prvem trilettju. Pri izboru slikanic je potrebno upoštevati didaktične vidike (slovenska – svetovna, starejša – sodobna književnost).

5 Izvirna slovenska slikanica

Izvirna slovenska slikanica je doživela razcvet po letu 1950, ko je začela izhajati v posebnih knjižnih zbirkah in formatih, ki imajo značilnosti slikaniške knjižne izdaje, npr. 1953 v zbirki Čebelica. Slikanici, ki sta zaznamovali razcvet slovenske slikanice, sta *Moj dežnik je lahko balon* (1955) in *Muca Copatarica* (1957) E. Peroci in A. Gošnik Godec. Najbolj popularna izvirna slovenska slikanica v širšem pojmovanju, kot besedilo s slikami, je pripovedna proza F. Levstika *Martin Krpan*. Prvič je izšla leta 1917 z ilustracijami H. Smrekarja, pozneje v številnih izdajah, za odrasle bralce tudi brez ilustracij, kot samo ilustracije na besedilo (L. Perko, 1944), v obliki ilustriranih knjig, v številnih ponatisih (T. Kralj, 1954), v obliki grafičnih listov (B. Iucundus, 1981) in stripa (M. Muster, 1997). Po ožjem pojmovanju slikanice je za slikaniško obliko značilna kratka pripovedna proza, nastala

predvsem po letu 1950. Najbolj popularna izvirna slikanica je *Maček Muri* K. Koviča in J. Reichman (1975), ki je leta 2001 izšla tudi kot e-slikanica oz. kot interaktivna slikanica.

6 Realistična in fantastična pripovedna proza

Osrednje književne zvrsti v mladinski književnosti so – tako kot v književnosti za odrasle – poezija, proza in dramatika, vendar se književne vrste ali žanri pri tem delno razlikujejo. Če se osredotočimo na prozna besedila oz. pripovedništvo, si lahko pomagamo z delitvijo M. Kobe (1987):

- 1 fantastična pripovedna proza: pravljice in pripovedke (legende, basni)
  - 1.1 ljudske
  - 1.2 klasične/avtorske (umetne)
  - 1.3 sodobne pravljice
    - 1.3.1 kratke sodobne pravljice
    - 1.3.2 obsežne sodobne pravljice (fantastične pripovedi)
- 2 realistična pripovedna proza
  - 2.1 kratka zgodba v slikanici
  - 2.2 zaporedje kratkih (zaključenih) zgodb
  - 2.3 obsežnejše delo s poglavji (zaključena poglavja)

V študiji o sodobni pravljici M. Kobe določi sodobno pravljico ali fantastično pripoved ne samo glede na motivno-tematske in morfološko-strukturne prvine, ampak tudi glede na obseg, ki naj bi bil za kratko sodobno pravljico 1,5–10 strani, za obsežne pravljice 200–300 strani. Ostaja vprašanje, kam z besedili, ki so v obsegu 10–200 strani; teh je poleg kratkih sodobnih pravljic namreč kar veliko. Primeri tipičnih »obsežnih sodobnih pravljic«, ki imajo manj kot 200 strani, so naslednja dela: J. Vandot: *Kekec z naših gora* (157 str.), *Kekec nad samotnih breznom* (158 str.), *Kekec na volčji sledi* (137 str.), V. Pečjak: *Drejček in trije Marsovčki* (131 str.), K. Brenk: *Deklica Delfina in lisica Zvitorepka* (124 str.), S. Makarovič: *Kam pa kam, kosovirja* (78 str.), *Kosovirja na leteči žlici* (84 str.). Izjemno redka so besedila iz slovenske mladinske književnosti z obsegom nad 200 strani brez ilustracij.

Na osnovi analize realistične pripovedi v slovenski mladinski književnosti pridemo do podobnih ugotovitev: da v skupino med kratko in obsežno realistično pripovedno prozo oz. v skupino del z obsegom 10–200 strani sodijo npr. naslednja književna besedila: T. Seliškar: *Bratovščina Sinjega galeba* (77 str. brez ilustracij oz. 142 str. z ilustracijami), A. Ingolič: *Tajno društvo PGC* (177 str.), B. Jurca: *Vohljači in prepovedane skrivnosti* (192 str. z ilustracijami) in *Uhač in njegova družčina* (121 str. z ilustracijami) ter druge realistične pripovedi.

7 Kratka pripovedna proza v slikaniški obliki v *Učnem načrtu za slovenščino* (1998)

Na osnovi analize *Učnega načrta za slovenščino* (1998) ugotavljam, da je v prvem triletnem največkrat predlagana kratka pripovedna proza v slikaniški knjižni obliki iz obdobja sodobne slovenske književnosti po letu 1950:

	slovenska	svetovna
ljudska (starejša književnost)	– <i>Babica pripoveduje</i> (slovenske ljudske pripovedi) – <i>Dvanajst ujev</i> – <i>Hvaležni medved</i> – <i>Janček Ježek</i> – <i>Mojca Pokrajculja</i> – <i>O povodnem možu</i> – <i>Tri botre lisičice</i>	– <i>Mamka Bršljanka</i> (svetovne ljudske pripovedi) – Grimm, J. in W.: <i>Rdeča kapica, Sneguljčica, Volk in sedem kozličkov</i> (pravljice)
klasična (novejša književnost)	– Levstik, F.: <i>Kdo je napravil Vidku srajčico</i> – Kette, D.: <i>Šivilja in škarjice</i> – Milčinski, F.: <i>Desetnica</i> – Bevk, F.: <i>Peter Klepec</i> – Vandot, J.: <i>Kecek in Bedanec</i>	– Andersen, H. C.: <i>Cesarjeva nova oblačila, Palčica, Grdi raček, Kraljična na zrnju graha, Vžigalnik</i> – Grimm, J. in W.: <i>Pepelka, Volk in sedem kozličkov, Sneguljčica</i> – Perrault, C.: <i>Obuti maček</i> – Baum, F. L.: <i>Čarovnik iz Oza</i> – Barrie, J. M.: <i>Peter Pan v Kensingtonskem parku</i> – Čukovski, K. I.: <i>Doktor Jojboli</i> – Collodi, C.: <i>Ostržek</i> – Milne, A. A.: <i>Medved Pu</i>
sodobna (sodobna književnost)	– Brenk, K.: <i>Prigode kože Kunigunde, Deklica Delfina in lisica Zvitorepka</i> – Brest, V.: <i>Prodajamo za gumbe, Veliki čarovnik Ujtata</i> – Godina, F.: <i>Na Novo leto se ne smeš umiti</i> – Kovačič, L.: <i>Zgodbe iz mesta Rič-Rač</i> (Tejko zida hišo, Najmočnejši fantek na svetu, Možiček med dimniki, Dva zmerjavca ...), <i>Zgodbe o levih in levčkih</i> – Kovič, K.: <i>Maček Muri, Zmaj Drendaj, Pajacek in punčka</i> – Makarovič, S.: <i>Sovica Oka, Papagaj in sir, Zajček gre na luno, Razvajeni vrabček, Pod medvedovim dežnikom, Jazbec in ovčka, Prašičkov koncert, Pekarna Mišmaš</i> – Milčinski, F.: <i>Zvezdica Zaspanka</i> – Pečjak, V.: <i>Pobegli robot</i> – Peroci, E.: <i>Moj dežnik je lahko balon, Muca copatarica</i> – <i>Bisernica</i> (slovenske kratke pripovedi za otroke 1945–1995)	– Leaf, M.: <i>Zgodba o Ferdinandu</i> – Lindgren, A.: <i>Pika Nogavička</i> – Vitez, G.: <i>Zrcalce</i>

	– Jurca, B.: <i>Anča pomaranča</i> – Kovač, P.: <i>Pet kužkov išče pravega</i> – Kovič, K.: <i>Moj prijatelj Piki Jakob</i> – Makarovič, S.: <i>Miška spi, Kosovirja na leteči žlici</i> – Rozman, S.: <i>Janko in njegov svet</i> – Strniša, G.: <i>Jedca Mesca</i> – Suhodolčan, L.: <i>Krojaček Hlaček</i> – Štampe Žmavc, B.: <i>Popravljalnica igrač</i> – Vegri, S.: <i>Jure kvak kvak</i> – Zajc, D.: <i>Leteča hišica, Mlada Breda</i> – Zidar, P.: <i>Barbarin dežnik</i> – Zupan, V.: <i>Plašček za Barbaro</i>	

Na osnovi analize *Učnega načrta za slovenščino* (1998) in predlaganih umetnostnih besedil oz. kratke pripovedne proze v slikaniški obliki pri pouku književnosti za drugo triletno ugotavljam, da je poudarek na kratki realistični prozi in klasikih slovenske književnosti iz obdobja novejše slovenske književnosti. V seznam predlaganih besedil je vključena le ena zbirka svetovnih ljudskih pripovedk iz obdobja starejše književnosti:

	slovenska	svetovna
ljudska (starejša književnost)		<i>Mamka Bršljanica</i> (svetovne ljudske pripovedi)
klasična (novejša književnost)	– Bevk, F.: <i>Lukec in njegov škorec, Pastirci</i> – Cankar, I.: <i>Pehar suhih hrušk</i> – Finžgar, F. S.: <i>Gospod Hudournik</i> – Levstik, F.: <i>Martin Krpan</i> – Milčinski, F.: <i>Butalci, Pravljice</i> – Ribičič, J.: <i>Nana, mala opica</i> – Seliškar, T.: <i>Mule</i> – Trdina, J.: <i>Vile</i> – Vandot, J.: <i>Kekec</i> – Voranc, P.: <i>Levi devžej, Solzice, Prvo pismo</i>	– Andersen, H. C.: <i>Cesarjeva nova oblachila, Deklica z vžigalicami, Mala morská deklica, Snežna kraljica</i> – Arabske pravljice. <i>Tisoč in ena noč</i> – Kastner, E.: <i>Dvojčici, Emil in detektiv, Leteča učilnica</i> – Lamb, C. in M.: <i>Pripovedke iz Shakespeara</i> – Swift, J.: <i>Guliver med pritlikavci</i> – Twain, M.: <i>Prigode Toma Sawyerja</i> – Wilde, O.: <i>Srečni kraljevič in druge pravljice</i>
sodobna (sodobna književnost)	– Dolinar, B.: <i>Detektivi na jeklenih konjičkih</i> – Frančič, F.: <i>Ulica svobode, Skarabeji in otroška srca</i> – Goljevšček, A.: <i>Čudozgode</i> – Jurca, B.: <i>Uhač in njegova družčina, Vohljači in prepovedane skrivnosti</i> – Koren, M.: <i>Protideževna juha</i> – Kovač, P.: <i>Vezalkine sanje, Urške so brez napak</i>	– Bahdaj, A.: <i>Pozor črna marela</i> – Blyton, E.: <i>Pet prijateljev, Skrivnosti</i> – Brezina, T.: <i>Zmaj straši opolnoči, Fantom na šoli, Ura v stolpu bije trinajst</i> – Dahl, R.: <i>Čarovnice</i> – Ende, M.: <i>Čarobni napoj</i> – Gosciny, R., Sempe, J. J.: <i>Nikec</i> – Lindgren, A.: <i>Detektivski mojster Blomkvist, Brata Levjesrčna, Ronja, razbojniška hči</i>

– Makarovič, S.: <i>Coprnica Zofka, Kam pa kam, kosovirja, Kosovirja na leteči žlici</i> – Mate, M.: <i>Babica v supergah</i> – Novak, B.: <i>Zelena pošast, Zaljubljeni vampir, Super špon</i> – Pečjak, V.: <i>Drejček in trije Marsovčki</i> – Pregl, S.: <i>Priročnik za klatenje, Odprava zelenega zmaja, Geniji v kratkih hlačah, Geniji v dolgih hlačah, Če bi in če ne bi</i> – Rozman, S.: <i>Čudežni pisalni strojček</i> – Suhodolčan, L.: <i>Na večerji s krokodilom, Rumena podmornica, Stopinje po zraku, Levi in desni klovn</i> – Štampe Žmavc, B.: <i>Popravljalnica igrač, Ure kralja Mina</i>	– Mebs, G.: <i>Nedeljka</i> – Nostlinger, C.: <i>Požvižgamo se na kumaričnega kralja, Zgodbe o Francu</i> – Rodari, G.: <i>Če dedek ne zna pripovedovati pravljic</i> – Travers, P.: <i>Mary Poppins</i> – Wrightson, P.: <i>Strahec</i>

Na osnovi analize *Učnega načrta za slovenščino* (1998) in predlaganih umetnostnih besedil za tretje triletno ugotavljam, da je poudarek na kratki realistični prozi in klasikih slovenske in svetovne književnosti. Kratke pripovedne prozne – ljudske, klasične in/ali sodobne v slikaniški obliki je zelo malo, le trije primeri iz novejšje slovenske književnosti oz. 19. stoletja in prve polovice 20. stoletja: F. Levstik: *Martin Krpan*, J. Jurčič: *Kozlovska sodba v Višnji gori* in P. Voranc: *Solzice*. Gre za ožje pojmovanje slikanice, ki se razlikuje od ilustriranih knjig, npr. O. Wilde: *Pravljice*, A. de Saint-Exupéry: *Mali princ*.

	slovenska	svetovna
ljudske pravljice in pripovedka (starejša književnost)	– <i>Ajda in Slovenci</i> – <i>Kralj Matjaž</i> – <i>Peter Klepec</i> – <i>Vedomec</i> – <i>Volkodlak</i>	– Boccaccio, G.: <i>Dekameron</i> (odlomek) – Cervantes, M.: <i>Don Kihotov boj z mili na veter</i> – Lang, A.: <i>Meč kralja Arturja</i> – Ovid, P.: <i>Orfej in Evridika, Dedal in Ikar</i> – Petiška, E.: <i>Stare grške bajke, Tezejev boj z Minotavrom</i> – Plinij ml.: <i>Izbruh Vezuva</i> – <i>Stvarjenje sveta</i>

klasične (novejša književ- nost)	– Cankar, I.: <i>Bobi, Na peči, Črtice, Tuje življenje</i> (domače branje) – Finžgar, F. S.: <i>Makalonca, Moja mladost in moj oče, Pod svobodnim soncem</i> (odlomek) – <i>Izbor iz slovenske realistične kratke proze</i> – Jurčič, J.: <i>Kozlovska sodba v Višnji gori</i> – Kersnik, J.: <i>Mačkova očeta</i> – Kosmač, C.: <i>V gaju življenja</i> (izbor novel) – Levstik, F.: <i>Martin Krpan</i> – Milčinski, F.: <i>Kravji zvonec</i> – Tavčar, I.: <i>Tržacan, Visoška kronika</i> – Trdina, J.: <i>Bajke in povesti o Gorjancih, Vile</i> – Voranc, P.: <i>Ajdovo strnišče, Potolčeni kramoh, Solzice</i> (domače branje)	– Gogolj, N. V.: <i>Vij</i> – Hašek, J.: <i>Kako sem si kuhal jajce v mehko</i> – <i>Izbor iz slovenske realistične kratke proze</i> (domače branje) – Kastner, E.: <i>Leteča učilnica</i> – Nušič, B.: <i>Avtobiografija</i> – Stoker, B.: <i>Drakula</i> – Stowe, H. B.: <i>Koča strica Toma</i> – Tolkien, J. R.: <i>Hobit</i> – Wells, G. H.: <i>Nevidni človek</i> – Wilde, O.: <i>Srečni kraljevič, Sebični kraljevič, Hiša granatnih jabolk, Pravljice</i> (priporočeno branje)
sodobna (sodobna književ- nost)	– Jurca, B.: <i>Ko zorijo jagode</i> – Kavčič, V.: <i>Bomba</i> – Kranjec, M.: <i>O mamici, ki je postajala vse manjša, Otroci, čigavi ste</i> – Lainšček, F.: <i>Ajša Najša in ljubezen</i> – Muck, D.: <i>Pod milim nebom, Hči lune</i> – Novak, B.: <i>Bela past</i> – Partljič, T.: <i>Ali veš, koga so danes pokopali? je vprašal Domen osorno, Hotel sem prijeti sonce, Slišal sem, kako trava raste</i> (domače branje) – Rudolf, F.: <i>Kam je mama šla?</i> – Smolnikar, B.: <i>Deklice</i> – Snoj, J.: <i>Avtomoto mravlje</i> – Tomšič, M.: <i>Črno sonce</i>	– Davies, A.: <i>Poletno sanjarjenje</i> – Doherty, B.: <i>Dragi Nihče</i> – Ende, M.: <i>Momo</i> – Saint-Exupéry, A. de: <i>Mali princ</i> – Franck, A.: <i>Dnevnik Ane Frank</i> – Hunter, N.: <i>Profesor Modrinjak govori po radiu</i> – Konwicki, T.: <i>Kronika ljubezenskih pripetljajev</i> – Queneau, R.: <i>Vaje v slogu</i> – Townsend, S.: <i>Skrivni dnevnik Jadrana Krta</i>

Na osnovi analize posameznih triletij in na osnovi primerjalne analize med tremi triletji ugotavljam, da je delež kratke pripovedne proze predvsem v slikaniški obliki najbolj prisoten v prvem triletju. Od 56 predlaganih proznih besedil – kratke pripovedne proze – jih je 55 v slikaniški obliki, za branje v nadaljevanjih je predlaganih 17 knjig, ki so zbirke kratkih (zaokroženih zgodb) ali fantastičnih pripovedi, ki se lahko berejo po posameznih poglavjih, npr. K. Kovič: *Moj prijatelj Piki Jakob* in A. Lindgren: *Pika Nogavička*. Prevladujejo besedila iz sodobne slovenske književnosti po letu 1950, ko se je začel omenjeni projekt Mladinske knjige in načrtno spodbujanje izvirne slovenske slikanice oz. kratke sodobne pravljice v slikaniški knjižni obliki, npr. E. Peroci, L. Koporc: *Moj dežnik je lahko balon*, 1955, ali bolj znana inačica E. Peroci, M. Stupica: *Moj dežnik je lahko balon*, 1962, ter E. Peroci, A. Gošnik Godec: *Muca copatarica*, 1957, ki je postala del sodobne klasike in kanona. Najbolj znana kratka pripovedna proza oz. kratka sodobna pravljica v slikaniški obliki je uspešnica K. Kovič, J. Reichman: *Maček Muri*, 1975, in interak-

tivna slikanica iz leta 2001. V drugem triletju se manjša delež kratke pripovedne proze v slikaniški obliki, razen klasičnih besedil iz novejše slovenske književnosti (Levstik, Cankar, Ribičič, Vandot, Voranc), zato pa se večja število realističnih in fantastičnih besedil iz sodobne književnosti – slovenske in svetovne – in število obsežnejših del s kratkimi (zaključenimi) zgodbami (T. Seliškar: *Mule*, C. Nostlinger: *Zgodbe o Francu*) ali obsežnejših del s poglavji (B. Jurca: *Uhač in njegova družina*, Lindgren: *Ronja, razbojniška hči*). V tretjem triletju razen treh književnih besedil klasikov novejše slovenske književnosti (F. Levstik: *Martin Krpan*, J. Jurčič: *Kozlovska zgodba v Višnji gori*, P. Voranc: *Solzice*) ni primerov besedil kratke pripovedne proze v slikaniški obliki v smislu ožjega pojmovanja slikanice. Na osnovi širšega pojmovanja slikanice kot knjige z ilustracijami lahko pogojno uvrstimo v to skupino O. Wilde: *Pravljice* z ilustracijami M. L. Stupica in A. de Saint-Exupéryja s številnimi avtorskimi risbami.

8 Kratka pripovedna proza v slikaniški obliki pri pouku književnosti

Pri šolski interpretaciji književnih besedil je potrebno upoštevati recepcijsko sprejemljivost, metode obravnave ter načrtovanje in doseganje operativnih – funkcionalnih in izobraževalnih – ciljev pouka književnosti. Za ponazoritev uporabe kratke pripovedne proze v slikaniški obliki kot učnega sredstva pri pouku književnosti v osnovni šoli smo vzeli naslednje primere za prvo triletje (D. Kette, J. Reichman: *Šivilja in škarjice*, 1976), drugo triletje (I. Cankar, J. Godec Schmidt: *Pehar suhih hrušk*, 2002) in tretje triletje (F. Levstik, S. Bricelj: *Martin Krpan z Vrha*, 1999). Z metodo šolske interpretacije in uporabo slikanice kot učnega sredstva smo jo umestili v literarnozgodovinski kontekst poučevanja mladinske književnosti v devetletki (starejša, novejša, sodobna slovenska književnost). Sprejemanje kratke pripovedne proze v slikaniški knjižni obliki je preseglo vsa pričakovanja in se je izkazalo kot motivacijsko učno sredstvo posebej pri sprejemanju, interpretaciji in vrednotenju realistične kratke pripovedne proze, ker gre za besedila iz starejše svetovne književnosti (Ovid, Plinij, Boccaccio, Cervantes idr.) in novejše slovenske književnosti (19. stoletje in prva polovica 20. stoletja), ki je mladim bralcem doživljajsko-izkušensko oddaljena (Kersnik, Tavčar, Cankar, Trdina, Finžgar, Voranc idr.). Učenci v osnovni šoli Toneta Čufarja v Ljubljani in študenti na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani so menili, da prej zastarajo ilustracije kot pa besedilo, npr. kratka pripovedna proza F. Levstika *Martin Krpan* v ilustracijah Suzane Bricelj iz leta 1999 jim je bila likovno in vizualno (tipografija) dosti bližje kot pa v ilustracijah H. Smrekarja, 1917, ali T. Kralja, 1954. Ugotavljam, da bi bilo potrebno posodobiti ilustracije in s tem bolj motivirati učence za sprejemanje kratke pripovedne proze (npr. I. Cankar: *Pehar suhih hrušk* – ilustracije Lidije Osterc, 1965) ter tako vizualno podpreti sprejemanje kratkih pripovednih besedil.

9 Zaključek

Glede na to, da živimo v času, ko prevladujejo vizualni mediji, bi bilo smiselno umetnostna besedila oz. kratko pripovedno prozo – realistično in fantastično – za učence v osnovni šoli tudi vizualno podpreti z novimi ilustracijami in dodatnim nebesednim sporočilom, posebej tista besedila (mislim bolj na realistično pripovedno prozo, manj na fantastično pripovedno prozo), ki so večinoma ilustrirana. Nove posodobljene izdaje, kakršna je npr. *Martin Krpan* z ilustracijami Suzane Bricelj, so dokaz, kako vizualno podprte pripovedi, ilustracije in tipografija dodatno obogatijo besedni pomen umetnostnih besedil, ki so oddaljena doživljajskemu svetu sodobnega mladega bralca. V mislim imam predvsem besedila za drugo in tretje triletje, saj je v prvem triletju precej umetnostnih besedil, ki so mlademu bralcu dostopna predvsem v slikaniški knjižni izdaji. V drugem triletju je poudarek na t. i. realistični pripovedni prozi, ki je le delno dostopna v slikaniški knjižni obliki oz. je delež ilustracij minimalen, enako pa velja tudi za delež ilustracij v umetnostnih besedilih v tretjem triletju.

Cilji književnega pouka pri fantastičnih pripovedih so drugačni kot cilji pri realistični pripovedni prozi. Delež domišljjskih sposobnosti učencev je v fantastičnih besedilih večji, v realističnih besedilih manjši, ker veljajo zakonitosti realnega sveta in je dogajanje povezano v trden vzročno-logični sistem. Prazna, nedoločljiva mesta v realističnih besedilih je potrebno dopolnjevati s spoznanji, ki temeljijo na izkušnjah, prazna, nedoločljiva mesta v fantastičnih besedilih pa je treba dopolnjevati z domišljijo.

Literatura

- KOBE, Marjana, 1987: *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KOBE, Marjana, 1999/2000a: Sodobna pravljica. *Otrok in knjiga* 47. 5–11.
- KOBE, Marjana, 1999/2000b: Sodobna pravljica. *Otrok in knjiga* 48. 5–12.
- KOBE, Marjana, 1999/2000c: Sodobna pravljica. *Otrok in knjiga* 49. 5–12.
- KOBE, Marjana, 1999/2000č: Sodobna pravljica. *Otrok in knjiga* 50. 6–15.
- NIKOLAJEVA, Maria, 1996: *Introduction to the Theory of Children's Literature*. Tallinn: Tallinn University Press.
- NIKOLAJEVA, Maria, SCOTT, Carole, 2001: *How Picturebooks Work*. New York, London: Garland.
- SAKSIDA, Igor, 2001. Mladinska književnost. V: Jože Pogačnik idr.: *Slovenska književnost* 3. Ljubljana: DZS.
- Učni načrt za pouk slovenščine 1998*. [Http://www.mszs.si/slo/solstvo/razvoj_solstva/viprogrami/os/9letna/ucni_nacrti/skupni_predmeti.asp](http://www.mszs.si/slo/solstvo/razvoj_solstva/viprogrami/os/9letna/ucni_nacrti/skupni_predmeti.asp).